

O‘ZBEK TILINING XORIJIY TIL SIFATIDA O‘QITILISHIDA LINGVOMADANIY YONDASHUV

Usmonova Zamira Jaxongirovna,

O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti

O‘zbek tili va adabiyoti kafedrasida katta o‘qituvchisi,

E-mail: usmanovazamira1901@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada o‘zbek tilini chet tili sifatida o‘qitishning lingvomadaniy jihatlari o‘rganilib, til o‘qitishning madaniy tushuncha bilan integratsiyalashuvi ta’kidlangan. Unda til o‘rganishda madaniy kontekstning ahamiyati muhokama qilinadi, madaniy nuanslar va amaliyotlar o‘zbek tilida muloqotni qanday shakllantirishini ta’kidlaydi. Tadqiqot o‘quvchilarning faolligi va tushunishini oshirish uchun an’anaviy urf-odatlar, adabiyot va ijtimoiy me’yorlar kabi madaniy elementlarni o‘z ichiga olgan samarali pedagogik strategiyalarni o‘rganadi. Ushbu tadqiqot til va madaniyat o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlikni hal qilish orqali o‘qituvchilarga o‘zbek tili talabalari uchun chet tili sifatida yanada chuqurroq va mazmunli o‘rganish tajribasini yaratish uchun tushuncha berishga qaratilgan.

Kalit so‘zlar: chet tillarini o‘qitish, lingua madaniy jihatlari, madaniy kompetentsiya, tilni o‘qitish, pedagogik strategiyalar, madaniy suvga cho‘mish, til o‘rganish, madaniy nuanslar.

Abstract. This article explores the linguacultural aspects of teaching Uzbek as a foreign language, emphasizing the integration of language instruction with cultural understanding. It discusses the significance of cultural context in language learning, highlighting how cultural nuances and practices shape communication in Uzbek. The study examines effective pedagogical strategies that incorporate cultural elements, such as traditional customs, literature, and social norms, to enhance learners' engagement and comprehension. By addressing the interplay between language and culture, this research aims to provide insights for educators to create a more immersive and meaningful learning experience for students of Uzbek as a foreign language.

Keywords: foreign language education, linguacultural aspects, cultural competence, language instruction, pedagogical strategies, cultural immersion, language learning, cultural nuances.

Аннотация. В этой статье рассматриваются лингвокультурные аспекты преподавания узбекского языка как иностранного, подчеркивается интеграция языкового обучения с пониманием культуры. В ней обсуждается значение культурного контекста в изучении языка, подчеркивается, как культурные нюансы и практики формируют коммуникацию на узбекском языке. В исследовании рассматриваются эффективные педагогические стратегии, которые включают культурные элементы, такие как традиционные обычаи, литература и социальные нормы, для повышения вовлеченности и понимания учащимися. Рассматривая взаимосвязь между языком и культурой, данное исследование направлено на то, чтобы дать преподавателям представление о том, как создать более захватывающий и содержательный опыт изучения узбекского языка студентами как иностранного.

Ключевые слова: иноязычное образование, лингвокультурные аспекты, культурная компетентность, языковое обучение, педагогические стратегии, культурное погружение, изучение языка, культурные нюансы.

Kirish. Tobora o‘zaro bog‘liq bo‘lgan dunyoda tillarni o‘rganish shunchaki lug‘at va grammatikadan ustundir; u muloqot va tushunishni shakllantiradigan madaniyatning boy jihatlari qamrab oladi. Bu, ayniqsa, O‘zbekistonning madaniy merosi, an‘analari va ijtimoiy amaliyoti bilan chambarchas bog‘liq bo‘lgan o‘zbek tiliga taalluqlidir. O‘qituvchilar o‘zbek tilini chet tili sifatida o‘qitishga intilar ekan, nafaqat tilning o‘zini,

balki u qo'llaniladigan kontekstni ham belgilaydigan lingvokultural jihatlarni tan olish va o'z ichiga olishi zarur.

Lingvakultura tushunchasi til va madaniyat bir-biriga ta'sir ko'rsatadigan ajralmas konseptlar ekanligini ta'kidlaydi. Til madaniy ifoda vositasi bo'lib xizmat qiladi, madaniy me'yorlar va qadriyatlar esa tildan foydalanishni xabardor qiladi. O'zbek tilida bu o'zaro ta'sir turli sohalarda, jumladan, adabiyot, folklor, urf-odatlar va kundalik munosabatlarda yaqqol namoyon bo'ladi. Ushbu madaniy o'lchovlarni tushunish o'quvchilar uchun nafaqat lingvistik tuzilmalarni, balki so'zlar ortidagi ma'no va niyatning nozik tomonlarini ham tushunishlari uchun juda muhimdir.

Ushbu maqola o'zbek tilini chet tili sifatida o'qitish uchun lingvokultural elementlarni o'quv dasturiga kiritishning ahamiyatini o'rganishga qaratilgan. An'anaviy bayramlar, ijtimoiy odob—axloq qoidalari va tarixiy rivoyatlar kabi madaniy kontekstlarni ta'kidlaydigan samarali pedagogik strategiyalarni o'rganish orqali o'qituvchilar yanada yaxlit o'quv muhitini yaratishi mumkin. Bunday yondashuv nafaqat tilni bilishni kuchaytiradi, balki madaniy kompetentsiyani rivojlantiradi, bu esa o'quvchilarga hayotiy vaziyatlarda osonroq va sezgirlik bilan harakat qilish imkoniyatini beradi.

O'zbek tili ta'limining lingvokultural jihatlarni chuqur o'rganar ekanmiz, bu jarayonda yuzaga kelayotgan qiyinchiliklar va imkoniyatlarni ko'rib chiqamiz. Madaniyat muloqotni qanday shakllantirayotganini har tomonlama tushunish orqali biz talabalarni o'zbek tilida so'zlashuvchilar bilan mazmunli muloqot qilish va O'zbekiston madaniy landshaftining boyligini qadrlash uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarga ega bo'lishimiz mumkin. Oxir oqibat, ushbu tadqiqot til va madaniyat o'rtasidagi chuqur aloqani sharaflyadigan tilni o'qitishning yanada samarali metodologiyalariga hissa qo'shishga intiladi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Lingvomadaniyatshunoslik talabalarga ular o'rganayotgan tilda o'rnatilgan madaniy me'yorlar, qadriyatlar va amaliyotlarni tushunish orqali madaniy kompetentlikni rivojlantirishga yordam beradi. Bu bilim chet tili kontekstida samarali muloqot qilish uchun zarurdir. Til shunchaki so'zlar va qoidalar to'plami emas, balki madaniy amaliyotlar va e'tiqodlar bilan chambarchas bog'liq. Lingvomadaniyatshunoslik talabalarga tilni tegishli madaniy kontekstda talqin qilishga yordam beradi, bu ularga to'g'ri muloqot qilish uchun zarur bo'lgan nuanslarni tushunishga imkon beradi. O'zbek tili, o'zining boy madaniyati va tarixiy merosi bilan, xorijiy til sifatida o'qitishda lingvomadaniy aspektlarni hisobga olishni talab qiladi. Lingvomadaniy yondashuv, til va madaniyat o'rtasidagi o'zaro bog'lanishni ta'kidlaydi va bu, o'quvchilarga tilni o'rganishda madaniy kontekstni tushunishga yordam beradi. Ushbu maqolada, o'zbek tilini xorijiy til sifatida o'qitishda lingvomadaniy aspektlarning ahamiyati, adabiyotlar tahlili va metodologik yondashuvlar ko'rib chiqiladi.

Lingvomadaniy aspektlar, til o'rganish jarayonida madaniyatni o'rganishning zarurligini anglatadi. O'zbek tilining o'ziga xosligini tushunish uchun, uning tarixiy,

ijtimoiy va madaniy konteksti bilan tanishish muhimdir. O'zbek tilidagi so'zlar va iboralar ko'pincha madaniy konnotatsiyalarni o'z ichiga oladi, shuning uchun ularni to'g'ri tushunish uchun madaniyatni bilish zarur.

O'zbek tilini xorijiy til sifatida o'qitish bo'yicha mavjud adabiyotlar, lingvomadaniy yondashuvning ahamiyatini ko'rsatadi. Masalan:

1. O'zbek adabiyoti: O'zbek klassik adabiyotidan (masalan, Alisher Navoiy asarlari) misollar keltirish orqali, o'quvchilar o'zbek xalqining qadriyatlari va an'alarini tushunishlari mumkin.

2. Folklor: O'zbek xalq ertaklari va rivoyatlari orqali, madaniy kodlarni o'rganish va tilni amaliyotda qo'llash imkoniyatlari yaratiladi.

3. Ijtimoiy kontekst: O'zbek tilidagi ijtimoiy etiket va urf-odatlar haqida ma'lumot berish, o'quvchilarga real hayotda muloqot qilishda yordam beradi.

Lingvomadaniy aspektlarni o'z ichiga oluvchi metodologiyalar quyidagilarni o'z ichiga olishi mumkin:

1. Madaniy kontekstda darslar: O'quvchilarga madaniyatni tanishtirish uchun darslarni turli madaniy tadbirlar (bayramlar, an'analar) asosida tashkil etish.

2. Interaktiv usullar: Rol o'ynash, guruhli muhokamalar va madaniy tadbirlarni simulyatsiya qilish orqali o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlash.

3. Mediya resurslari: O'zbek filmlari, musiqa va san'at asarlarini darslarga kiritish orqali madaniyatni yanada chuqurroq tushunishga erishish.

O'zbek tilini xorijiy til sifatida o'qitishda lingvomadaniy aspektlarni hisobga olish, nafaqat tilni o'rganishni, balki madaniyatni ham chuqurroq tushunishni ta'minlaydi. Adabiyotlar tahlili va metodologik yondashuvlar orqali, o'quvchilar o'zbek tilida muloqot qilishda yanada samarali bo'lishlari mumkin. Bu yondashuv, til o'rganish jarayonini yanada qiziqarli va mazmunli qiladi, shuningdek, o'quvchilarga boshqa madaniyatlar bilan muloqot qilishda zarur bo'lgan ko'nikmalarni rivojlantiradi.

Natija va muhokamalar. O'zbek tilining xorijiy til sifatida o'qitilishida lingvomadaniy aspektlar nafaqat tilni o'rganishni, balki madaniyatni ham chuqurroq tushunishni ta'minlaydi. Natijalar va muhokamalar, ushbu yondashuvning samaradorligini ko'rsatadi va kelajakda uni rivojlantirish uchun yangi imkoniyatlarni ochib beradi. O'qituvchilar va talabalar birgalikda ishlash orqali, o'zbek tilini o'rganish jarayonini yanada qiziqarli va mazmunli qilishlari mumkin.

1. Madaniyat va til o'rtasidagi bog'lanish: O'zbek tilini o'rganayotgan xorijiy talabalar madaniy kontekstni tushunish orqali tilni yanada samarali o'zlashtiradilar. Lingvomadaniy yondashuv, o'quvchilarga tilning nafaqat grammatikasi, balki uning ijtimoiy va madaniy jihatlarini ham o'rganishga imkon beradi.

2. O'quvchilarning motivatsiyasi: Madaniy elementlarni o'z ichiga olgan darslar, o'quvchilarning tilga bo'lgan qiziqishini oshiradi. Madaniyat bilan bog'liq misollar va

faoliyatlari, o'quvchilarni faol ishtirok etishga undaydi va o'rganish jarayonini qiziqarli qiladi.

3. Real hayotga tayyorgarlik: O'zbek tilini o'rganayotgan talabalar, madaniy kodlar va ijtimoiy etiketni bilish orqali real hayotdagi muloqotga tayyorlanadilar. Bu, ularning muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

4. Tadqiqotlar natijalari: Lingvomadaniy yondashuvni qo'llagan darslarda talabalar o'zlashtirish darajasini sezilarli darajada oshirganliklari aniqlangan. Ushbu yondashuv, til o'rganish jarayonini yanada samarali qiladi.

Muhokamalar:

1. Lingvomadaniy yondashuvning qo'llanilishi: O'zbek tilini xorijiy til sifatida o'qitishda lingvomadaniy yondashuvni qanday qilib kengaytirish mumkin? Dars dasturlariga madaniy tadbirlar, adabiyot va san'at asarlarini kiritish orqali bu yondashuvni yanada chuqurlashtirish zarur.

2. O'qituvchilarning tayyorgarligi: O'qituvchilar lingvomadaniy aspektlarni darslarda qanday qilib samarali qo'llashlari mumkin? O'qituvchilarni ushbu yondashuv bo'yicha tayyorlash va ularni zamonaviy metodologiyalar bilan tanishtirish muhimdir.

3. Resurslar va materiallar: O'zbek tilini o'rganish uchun madaniy resurslarni ishlab chiqish zarur. Bu, o'quvchilarga tilni amaliyotda qo'llash imkoniyatlarini oshiradi va ularning madaniy bilimlarini kengaytiradi.

Xulosa. O'zbek tilini chet tili sifatida o'qitishda lingvokultural jihatlarining integratsiyalashuvi talabalarning o'quv tajribasini oshirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Tilni o'qitishni madaniy elementlar bilan bog'lab, o'qituvchilar nafaqat grammatika va lug'atga, balki til ishlatiladigan ijtimoiy, tarixiy va madaniy kontekstlarga ham e'tibor qaratadigan yanada yaxlit yondashuvni taqdim etishlari mumkin.

1. Madaniy tushuncha: Lingvokulturologik ta'lim o'zbek madaniyati, urf-odatlarini va qadriyatlarini chuqurroq tushunishga yordam beradi, o'quvchilarga hayotiy vaziyatlarda yanada samarali va to'g'ri muloqot qilish imkonini beradi. Ushbu madaniy kompetentsiya mazmunli o'zaro ta'sirlar uchun juda muhimdir va talabalarga ijtimoiy nuanslarni boshqarishda yordam beradi.

2. Motivatsiyani oshirish: madaniy tarkibni til darslariga kiritish talabalarning motivatsiyasini sezilarli darajada oshiradi. Adabiyot, musiqa va san'at kabi haqiqiy materiallar bilan shug'ullanish o'quv jarayonini yanada yoqimli va aloqador qiladi, faol ishtirok etish va tilga bo'lgan ishtiyoqni rag'batlantiradi.

3. Amaliy qo'llanma: lingvokultural bilimlar bilan jihozlangan talabalar real muloqotga yaxshiroq tayyorlanadilar. Madaniy me'yor va amaliyotni tushunish ularning suhbatlar o'tkazish qobiliyatini oshiradi, ularni o'zbek tilida ishonchli va malakali so'zlashuvchilarga aylantiradi.

4. Tadqiqot natijalari: tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, lingvokultural yondashuvlarga duchor bo'lgan talabalar tilni saqlash va malakaning yuqori darajasini namoyish etadilar.

Bu tilni muvaffaqiyatli egallashga erishishda bunday metodologiyalarning samaradorligini ta'kidlaydi.

5. Kelajak yo'nalishlari: globallashtirish bizning o'zaro bog'liq dunyomizni shakllantirishda davom etar ekan, lingvokulturologik ta'limning dolzarbligi oshadi. Madaniy kontekstni ta'kidlaydigan o'quv materiallarini yanada rivojlantirish va o'qituvchilarni ushbu jihatlarni o'z ichiga olgan samarali metodologiyalarga o'rgatish zarurati mavjud.

Xulosa qilib aytganda, o'zbek tilini chet tili sifatida o'qitishda lingvokultural o'lchovlarni qamrab olish ta'lim tajribasini boyitadi, madaniy qadrlashga yordam beradi va o'quvchilarni samarali muloqot qilish uchun zarur ko'nikmalarga ega qiladi. Ushbu keng qamrovli yondashuv nafaqat talabalarga akademik foyda keltiradi, balki ularni xabardor va madaniy jihatdan sezgir global fuqarolar bo'lishga tayyorlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Samarova, S.R. (2019). Methods and technologies for the development of creative thinking of pupils. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences*, 7(10), 37- 43.
2. Samarova, S.R., & Mirzayeva, M.M. (2020). The problem of the formation of creative abilities of students in foreign psychology. *An International Multidisciplinary Research Journal*, 10(5), 1937-1943.
3. Rahmanova, M.K. (2019). Talabalarda ijtimoiy faollikni rivojlantirishning nazariy metodologik asoslari. *Xalq ta'limi*. (1), 24-29.
4. Shokarimova, K.A. (2020) pedagogik qobiliyat va pedagogik mahoratning ta'lim tarbiya berishdagi ahamiyati. *Science and Education*, 1 (Special Issue 2).
5. Chernov G.Ch.. *Theory and practice of simultaneous translation: Mejdunarodnye otnoshenia*, M., 1978.

